

במזרח התיכון

„יציבות“ במזרח התיכון ותכנה הממשי

יעקב שמעוני

ושנתיים; אדרבה, המצב הלך והורע ברוב ארצות האיזור — מחוץ לתורכיה.

ב

אכן, נראה הדבר כפאראדוקס, ואף על פי כן אמת ונכון הוא: אף באחת מארצות המזרח התיכון לא חלו זעזועי פתע הנראים מבחוץ. אפילו סוריה לימורת ההפיכות לא ראתה הפיכה של־ממש מאז אוגוסט 1949 (מאורעות דצמבר 1949 היו ספק הפיכה ספק חילופי־שלטון חוקתיים) — ואף על פי כן אין ספק שיציבותן הפנימית של רובן לא גברה אלא פחתה, ובעיקר, נעכרו ונתערערו היחסים שביניהן לבין עצמן וביניהן לבין שכניהן. תורכיה, לעומת זאת, היא הארץ המזרח־תיכונית היחידה שהיה בה שינוי חמור, מהפך כני כמעט — ואף על פי כן לא נפגעה יציבותה.

רגילים אנו לבחון בעין חשדנית את גילויי הרמור קראטיה המודרניזאציה במזרח, בידענו שבמידה גדולה אין המזרח מסגל לו אלא את הצורות החיצוניות של הפרלאמנטריוז המערבי. גם בתורכיה, ששלי־טיה הכריחה להתחדש ביד ברזל, ידענו שהרבה מן הברק של ההתמערבות והאורבאניזציה לא היה אלא מבחוץ, ושאר־חיינו של העם התורכי ברוב מנינו, על מיליוני יושבי כפריו, נשתנה אך במעט. ובכל זאת אי אפשר שלא להתפעל מתוצאות הבחירות הפרלא־מנטאריות בתורכיה במחצית מאי שנה זו — מתוצאות הבחירות ומצורתן, ומן העובדה שמהפכה זו בחייה של תורכיה לא גרמה, במידה שאפשר לדון עד כה, שום הפרעה בריציפות חייה המדיניים.

עד 1945/46 התנהלו חייה המדיניים של תורכיה (אחרי נסיון־נפל של הקמת אופוזיציה „מטעם“) לפי שיטת מפלגה אחת, ולא היתה כל אופוזיציה פרלאמנט־טארית חוקית. בשנת 1945 הותרה הקמת מפלגות בבחירות 1946 השתתפו בפעם הראשונה שתי מפלגות אופוזיציה; נצחונה של מפלגת השלטון, „המפלגה הרפובליקנית העממית“ של עצמת אינונו, תואר על ידי דוברי האופוזיציה כתוצאה של מעשי זיוף וכפיה. בבחירות 1950 ניצחה המפלגה הדמוקראטית נצחון מזהיר — בהשיגה 408 מתוך 487 מושבי הפרלאמנט; מפלגת השלטון הפכה לאופוזיציה מעוטת־כוח. רבים

החזית העיקרית בהתמודדות בין המערב ובין המזרח נמצאת, אמנם, היום במזרח אסיה ובדרום־מזרח. אך אין מכאן מסקנה שהמזרח התיכון שוב אינו נחשב לזירה אפשרית בהתנגשות־איתנים עתידית, ושמדינאי המערב חדלו לראות את ייצובו של איזור זה כמטרה חשובה ביותר. אם היה ספק בדבר, באה הכרזתן המשותפת של שלוש מעצמות המערב וסילקה את הספק.

המעיים בתכניות הסיוע האמריקניות יתברר לו כי בעיני ארצות־הברית אין המזרח התיכון חטיבה אחת שלכל חלקיה נודעת חשיבות שווה. המזרח התיכון מתחלק ל„קו ראשון“ ול„קו שני“. ארצות הקו הראשון הן תורכיה ופרס — ולגבי הארצות האלו מצויה לא רק התענינות ודאגה, אלא כוונות להגיש להן סיוע רב ולהתערב באופן פעיל למדי בעניניהן. אמנם לפרס אין ניתנת אלא עזרה בחמרי־מלחמה, וזאת במידה צנועה למדי, ואילו תורכיה מקבלת סיוע צבאי — בחמרי־מלחמה, בהדרכה ובכסף — וסיוע כלכלי על צורותיו השונות (עזרת מרשאל ישירה, סידורי חלי־פין בין־אירופיים בערובה אמריקנית, מלוות וכיו"ב). בתכניות האמריקניות נועד לה תפקיד פעיל בצירופים המדיניים הן של המזרח התיכון והן של אירופה. ארצות ה„קו השני“ הן מדינות ערב וישראל: לגבי חלק זה של המזרח התיכון מובעת דאגה ואזהרה, ויתכן שאחדות מארצותיו תוכללנה בין מקבלי הסיוע שיינתן לפי „סעיף ארבעה“ של הנשיא טרומאן (לפי שעה הוקצבו לכך רק 35 מיליון דולר לעולם כולו, הקצבה שאינה באה לממן תכניות־פיתוח, אלא אך לעזור בהכנתן הטכנית); ארצות אלו אינן מקבלות סיוע ישיר — לא צבאי ולא כלכלי.

מכל מקום, יציבותן הפנימית של ארצות המזרח התיכון — של פרס ותורכיה בשורה הראשונה, ושל ארצות ערב וישראל גם הן — ותקינות היחסים שביניהן שוב אינן שאלה פנימיות או איזוריות בלבד. זוהי שאלה עולמית שהמעצמות מקדישות לה תשומת־לב מרובה, והמשקיף הבא לבדוק את מידת היציבות ותקינות היחסים המדיניים שבאיזור, יבוא בעל־כרחו לידי מסקנה, שלא חלה כאן כל התקדמות במשך שנה

לא יהיו רבים, הרי חל שינוי באוירה הציבורית זאת הפעם הראשונה בתורכיה החדשה — אמר עתור נאי אחד — שנשיאה, ראש מעצבי חייה הציבוריים, הוא אדם שבילה את ימי נעוריו לא באסכולה של קציר ניי צבא, אלא באסכולה של בנקאים. וכבר הודיעו, למשל, שמתכוננים להתיר שבתות של פועלים, שהיו אסורות עד כה. בין השינויים העתידיים לבוא יהיו בודאי הקלות בעניני דת. במלחמתה בכליפות ובשלטון חכמי-הדת המוסלמיים הגיעה הרפובליקה התורכית לידי חילוניות קיצונית הכוללת ביטול כל חינוך דתי מטעם הציבור. והרי אנו עדים לברית מזרח בין הדמוקרטים המתנגדים לדיקטאטורה והדוג'לים ביתר חופש וכו', ובין חוגי כמורה וקנאי דת המעונינים גם הם, מטעמיהם הם ולמטרותיהם הם, בביטול הדיקטאטורה. היסוד הדתי הזה, שיש בו לא מעט מן הגעגועים על התקופה הטרור-כמאלית, מיוצג אמנם יותר ב„מפלגת האומה“ שנכשלה מאשר במפלגת הדמוקראטית, השומרת אמונים לעקרונותיה המרפכניים של כמאל אטא תורכ, אולם במידת-מה מצויים יסודות כאלה גם במפלגה הדמוקראטית. שינוי אחד בכיוון זה כבר נעשה: הותרה הקריאה לתפילה מפי ה„מואזין“, בערבית, בנוסח הקוראני המקורי — דבר שהיה אסור עד כה.

במדיניות החיצונית של תורכיה לא יחול כל שינוי עקרוני — על כך הודיעו שליטיה ההרדשים וחזרו והודיעו. תורכיה חוסיף להעמיד פנים עיקשות וזועפות כלפי שכנה הגדול שבצפון, תתמיד באיסור על התנועה הקומוניסטית ותחזק את בריתה עם המערב. מסתבר שהמנהיגות הדמוקראטית החדשה תגביר את קשריה האמריקניים אף תגביר דרישותיה מבני-בריתה: יתר התחייבות מצד אמריקה להגן על תורכיה בשעת הצורך, צירוף מהודק ומחייב יותר אל הברית האטלאנטית, ואם אין האמריקנים מוכנים לכך — אל ברית יס-תיכונית שתישען על צרפת אי-טליה, יון ותורכיה.

גם יחסה של תורכיה אל עניני המזרח התיכונים, מדינותיו ובעיותיו, לא ישתנה מהרה. ההתעברנות ביציבתו של האיזור, אהדה לארצותיו ולעממיו, כערבים כישראלים, מקצת שאיפה להיחשב עומד-התורף וראש-המדברים בו (ומכאן החשדנות כלפי מצרים), ועם זה חוסר כל נטיה להידבקות יתרה במדינותיו של איזור זה, שאין בהן כוח ויציבות, ורק תפולנה למעמסה על שכמה של תורכיה, תחת להיות לעזר לה. מכאן שכל הניחושים על „גוש מזרח-תיכוני“ או „גוש אסלאמי“, שיקיף את המדינות הערביות ואת תורכיה, פרס, אפגאניסטאן ופאקיסטאן, נשארו בגדר השערות בעלמא. ואין צריך לומר, שאין

ממנהיגי המפלגה הרפובליקנית העממית הם קברי-נטייה של תורכיה במשך עשרים-ושבע שנה, לא נבחרו כלל.

עצם החזיון, שנכשלת מפלגה המחזיקה ברסן השלטון — שלטון מבוסס וותיק, בעל אופי דיקטאטורי-למחצה, שהעמיק שורש בשיתין של החברה התורכית, ועד לכל כפר וביית-ספר וסדנה הגיע, חזיון בלתי-רגיל הוא בחיי המזרח התיכון. וכשם שמעיד החזיון הזה, כי רוב העם התורכי עייף משלטונם של הרפובליקנים, משיטות הממשל החמורות-הדיקטאטוריות שלהם, ושסיסמות האופוזיציה הדימוקראטית צדו את לבו של העם, כך מעיד הוא גם על השתרשות רצינית של דרכי פרלאמנטאריזם דמוקראטי.

השינויים שהממשלה הדמוקראטית החדשה עתידה להביא במדיניותה של תורכיה, יגעו, בראש וראשון, בהשדה המדיניות הפנימית ובעיקר המשקית — והם רובם ככולם שינויים שדעתם של האמריקנים תהיה נוחה מהם, שינויים המקרבים את המשטר המשקית-חברתי של תורכיה אל זה הנהוג באמריקה, באירופה המערבית ובשאר ארצות ה„יומה החפשית“. ואף על פי שאין להניח קיומו של לחץ אמריקני ישיר, הרי קרוב לודאי שהציבור התורכי, וביחוד חוגי הכלכלה והצבא, שקשרו במידה גוברת והולכת את גורל מדינתם במדיניות האמריקנית, „הריחו“ מה השינויים העלולים לעשות את תורכיה מקובלת יותר על לבם של האמריקנים. שינויים אלה ניתנים לסיכום בדיבור אחד: ביטול האטאטיזם. יש להניח שהדמוקראטים יבטלו, בהדרגה, את בעלות המדינה על רוב ענפי התעשייה, הבנקאות, התחבורה והמסחר החיצוני, את התערבותה באותו שטח-פעולה שהיה גם עד כה פתוח ליזמה הקפיטאליסטית החפשית, את המנופולים. הממשלתיים המקיפים עד כה שדה רחב ביותר, ויש להניח שייפתח כר נרחב ליזמתו החפשית של ההון הפרטי. ומאחר שהמשק התורכי זקוק להשקעות הון רבות וההון המקומי המצוי להשקעות אינו רב, הרי יש להניח שגם בתורכיה, כבמדינות אסיא-טיות אחרות, תורשינה השקעות הון זר, אף יינתנו לו יתרונות שונים. וזאת לזכור: האיסור על השקעת הון זר היתה נקודה חשובה בתכניתה של תורכיה הלאומית-המהפכנית, מאחר ששחרור הארץ מכבלי הכינות הורים, ששלטו בסוף התקופה העותומאנית ברוב שטחי הכלכלה, היתה אחת המשימות הראשונות והראשיות של השליטים החדשים בראשית שנות העשרים.

בעקבות הקלת הפיקוח הממשלתי על המשק יבוא בודאי ריכוך באופיו הדיקטאטורי של המשטר ובאורח החיים הציבוריים בכלל. ואם גם השינויים שלמעשה

ומנהיגיה נעצרו וכולה ירדה למחתרת — קיימת, לפי כל הסימנים, ואין השלטון מצליח לדכאה. זה כוחה של תנועה זו, שעל גרעיניה הפועלים-התעשייתיים בדרום-מערב הארץ, באיזור הנפט, באספאהאן וכו', ועל חוג המשכילים התומך בה, נוספים הסאפאראטיסטים שבאיזור בייג'אן; אלה הקימו כידוע בשנת 1945/46 רפובליקה עצמאית — בסיוע סובייטי לפי הנאמר — ואף על פי שזו חוסלה, הרי גחלת הסאפאראטיזם ערדה לוחשת. סאפאראטיזם הוא, בהכרח, פרו-סובייטי, שכן לבני אורבייג'אן הפרסית קוסמת אורבייג'אן הסובייטית שמעבר לגבול, ומה גם כש אורבייג'אן נפגעה במשבר הכלכלי יותר מאיזורים אחרים, ובניה חיים בהרגשה שאין הממשלה דואגת להם. הכורדים השתתפו עם האורבייג'אנים במלחמה נגד השלטון הפרסי, וגם הם בלתי-מרוצים. ורוט-גים. גם באזורי גילאן ומזנדראן שעל חוף הים הכספי עדיין היה מסורת של תנועת עצמאות ופירוד-מעל פרס. ואילו בני-הברית, שממשלת פרס נאלצה לגייסם לעזרתה במאבקה עם התנועה הסאפאראטיסטית-הדימוקרטית באורבייג'אן בשנות 1946/47, הם ראשי השבטים של פרס הדרומית-המערבית, ובראשם הבת-תיארים והקשקאי. שנאמנותם לממשלת טהראן אינה מובטחת אלא כל זמן שזו עושה רצונם; וזה מלבד היותם כפופים, למעשה, לחסות בריטית, המתישבת בדוחק עם עצמאותה של פרס.

על גורמים אלה של אי-יציבות בפרס יש להתייחס את הסכנה המתמדת של ערעור גבולה הצפוני. ברית-המועצות מביטה בעין רעה על התגברות השפעתן של מעצמות-המערב בפרס — לפי ההסברה הרוסית אין תיאום בין האמריקנים והבריטים בפרס, אלא הם מתחרים ביניהם — והרי היא עושה תעמולה חריפה הן ברדיו והן באמצעות התנועה האורבייג'אנית. הגבול הפרסי-רוסי הוא גבול „עדין“ בשל המתחיות הפוליטית, בשל הסיכויים למציאת נפט באיזור, בשל העובדה שמשני עברי הגבול, לאורך רובו, יושבים קרובי-גזע-ולשון: אורבייג'אנים וכורדים במערב, תורכמאנים, קירגיזים, אוזבאקים במזרח.

אין תימה, איפוא, שעם כל רצונן של ארצות-הברית לשלב את פרס לתוך חזית בריתותיה במזרח התיכון, מהססים כנראה ראשי אמריקה לשקע בפרס את מלוא מרצם. פרס אינה מקבלת לפי שעה סיוע כלכלי בקנה-מידה רחב, אינה נהנית מעזרת מארשל, כנראה מתוך חשש שחבית זו אין לה קרקעית. כמעשה הקואמינטאן הסיני. אף הסיוע בהמרי מלחמה ובהדרכה צבאית ניתן ביד קמצוץ. כעשרה מיליון דולר לשנה. בניגוד לצבא התורכי הנחשב לבעל פוטנציאל-

תורכיה נוטה להצטרף לגוש כזה — כל עוד אין מעצמות המערב תובעות את הצטרפותה, אגב התחייבות מצדן לממן ולצייד ולאמן גוש זה בתורת איזור שהן מקבלות עליהן את הגנתו.

ג.

אם התחוללה בתורכיה תמורה מדינית בלא לערער את יציבותה כלפי פנים וכלפי חוץ, הנה בפרס נראה המצב חמור ומעורער. מקימה ומנהיגה של איראן החדשה, רזא שאה, ביקש בשנות העשרים והשלושים ללכת בדרכו של כמאל התורכי ולכוף על איראן שינוי משטר על ידי דיקטאטורה מודרניסטית. הוא נכשל. השחיתות והוסר-הכשרון של המנגנון וזעזום אשר הקים (ואף שלו עצמו) וקוצר ידו להתגבר על בעלי האחוזות וראשי השבטים, היו בעוכריו. פרס צופה הסוציאלי והכלכלי של פרס הוא מעשה-פסיפס מזור של דיקטאטורה מודרניסטית, שלטון בעלי-אחור וזו לפי המתכונת המזרחית המקובלת, משטר שבטים וראשיהם הפיאודליים, ושחיתות האוכלת כל חלקה טובה.

זה ימים רבים מפרפת איראן בצפרניו של משבר כלכלי חמור, ואין מושע. בעית דלות-הייצור מתמירה, בתי-החרושת המעטים נאלצים להיסגר מאין להם יכולת להתחרות בתוצרת זרה. חוסר-העבודה מתרבה, ואף הייצור החקלאי יורד זה שנים, ורבבות אכרים ופועלים חקלאיים נוהרים לערים, לבקש עבודה ואין. תכנית-פיתוח רחבת-ממדים (650 מיליון דולר!), שעובדה בידי חברות אמריקניות בשביל ממשלת פרס והבתים המחוקקים אישרוה זה פעמים אחדות ומנגנון לא-קטן הופקד על הגשמתה — אינה מתגשמת. ההתנסות הגדולות הנכנסות לקופת הממשלה מאת חברת הנפט האנגלו-איראנית (שלושה-עשר מיליון לירות ומחצה בשנה), ושחיו צריכות לפרנס את תכניות הפיתוח, מוצאות על כספי הגרעונות ועל צרכים שוטפים.

מן החיים הפרלאמנטאריים אין כאן אלא הצורה בלבד. מפלגות פוליטיות לא נתגבשו — ובמידה שמצטרפות סיעות פרלאמנטאריות, הרי הן צירופים קיקיוניים המצטרפים על יסוד אישי, ולא פוליטי. ממשלות מוקמות ומתפטרות, ולכלל יציבות אינן מגיעות. בשנת 1949 הובאו שינויים בחוקת המדינה והי ענקו סמכויות רחבות יותר לשאה; אך גם אמצעי זה, שסכנותיו בצדו, לא ייצב את המצב. בשבועות האחרונים רבו השמועות על הפיכה קרובה — הכוונה כנראה להפיכה צבאית — הממשלה אף ראתה צורך להכחיש שמועות אלו.

מפלגת „טודה“ הקומוניסטית, שנאסרה זה-יכבר,

ריה, משום שהוא קשור קשר ישיר אל פקעת היחסים הבין-ערביים, ושבגללו עלול לפרוץ סכסוך בין מדינות ערב לבין עצמן, שישים לאל כל נסיון לשיתוף-פעולה אוזרי. אחרי שתי הפיכות והפיכה-לחצאין, אחרי חי' לופי ממשלות לאין-סיפור, אחרי ביטול החוקה ושני נסיונות לחבר חוקות חדשות, אחרי התערבות הגור ברת של הבורות קציני-צבא בחייה המדיניים של הארץ, והתרוצצות רבת-תככים בין סיעות ואישים — הגיעה סוריה לכשעצמה למצב של מלחמת הכל בכל. מצבה זה הוא כמוזמן התערבות מבוהן — מבגדאד או מרבת-עמון, ולא עוד אלא שהתערבות כזאת תוכל לבוא בקלות, באין התנגדות בעלת-סיכויים מצד גופים רציניים בסוריה, וחלקים גדולים מן הציבור הסורי עלולים לקדמה בברכה כנאולת המדינה מאנר-כיה. ערעור מוחלט של המשטר הרפובליקני בסוריה ואיחודה עם עיראק או עם ממלכת עבדאללה, פירושם כמובן קץ ההגמוניה המצרית בעולם הערבי. מכאן רגישותם של המצרים כלפי תכניות ההתפשטות של עיראק ונסיונותיה לרסן על ידי "אמנת הבטחון הקי-בוצית" (אשר עיראק לא חתמה עליה — ולא במק-רה!). ומכאן חרדתם כלפי צעדיו של עבדאללה הר-חומרה היתירה שבה הם רואים את סיפוחם של חלקי ארץ-ישראל הערביים לממלכת הירדן.

אכן, ערעור היציבות בעולם הערבי בא לידי בי-טוי חריף ביותר במשבר העובר על הליגה הערבית. בין שיצליחו מדינאי ערב לחיות חיי-צללים את הלי-גה הערבית, ובין שתתפרק, מכל מקום חזלה לשמש גורם מייצב והפכה לזירה של מאבק גלוי. והלא יש לזכור שעיקר העידוד הבריטי, אשר איפשר את ייסוד הליגה, ניתן בראש וראשונה לא כדי לסייע בידי הערבים להגשים את אחדותם, האהודה אמנם על הבריטים, אלא כדי לסייע לייאוב המזרח התיכון. יהיו הישגיה וכשלונותיה של הליגה בשטחים שונים אשר יהיו — באותו שדה-פעולה שלמענו נוסדה נכ-שלה לחלוטין. עובדה זו ידועה יפה אף לידי הער-בים המובהקים שבין הבריטים, ויש להניח שרישומה בתכנון המדיניות הבריטית במזרח התיכון יהיה ניכר מאוד בעתיד הקרוב.

שלושה ענינים חשובים עמדו על סדר-יומה של הליגה ברבע השנה האחרון. ענין השלום הנפרד עם ישראל הורד מעל שולחנה של הליגה, אחרי שעב-דאללה נכנע — באפריל 1950 — ללחצן של שאר המדינות הערביות, שהופיעו בענין זה כגוש מלוכד. רוב הפרשנים הבריטיים סברו, שאין כניעתו של עבדאללה אלא טכסיס; אולם כל צעד נוסף מצד עב-דאללה בכיוון שלום נפרד עם ישראל פירושה פרישה מן הליגה הערבית, וברור שעבדאללה לא יעשה

לחימה גבוה, אין מעריכים ביותר את הצבא הפרסי*). ביקורו של השאה באמריקה, בסוף 1949, היה כנראה גם הוא כשלון, מבחינת שכנועם של האמריקנים, אף על פי שנתקבל בכבוד רב וכיד הפירסום האמריקנית. ספק הוא אם עזרה אמריקנית מלאה יש בה כדי לעצור את תהליך התערעורתה הכלכלית, המדינית והבטחנית של פרס (**).

ד

מצבן הפנימי של הארצות הערביות. כל אחת בפני עצמה, יש בו גם הוא כדי להדאיג את מבקשי היציבות במזרח התיכון. המשבר הכלכלי, העובר על כולן זה כבר, לא הוקל — ואף כאן אין נראה כל מאמץ קונסטרוקטיבי לרפא את שרשי הנגע. העי-רקים מוכנים לקבל מלוות, ועם זה גם לקבל מעט הדרכה ופיקוח כספי, אולם ברוב ארצות ערב חסרה עדיין ההבנה כי מפעלי הפיתוח מטרם הראשונה צריכה להיות לא טכנית-כלכלית גרידא, אלא חבר-תית.

המשטר המדיני-הממשלתי מוסיף להיות לקוי בחוסר-יציבות בלבנון ועיראק, אשר ממשלותיהן נאלצות להמשיך במדיניות הערבית הטיפוסית: שלא להכריע בענינים לגופם ולפי צרכי המדינה האוביקטי-ביים, אלא לפי דעת-הקהל המשווערת. אף מצרים הכ-זיבה את התקוות שתלו בה המשקיפים עם נצחונו המכריע של הוופד בינואר 1950: גם מפלגה זו לא נשתחררה מן הזיקה לסיסמה הלאומנית המקובלת על הציבור המצרי, לא ניגשה בהעזה להתווית מדיניות מצרית חדשה, מציאותית יותר. אשר רוב פרלאמנ-טארי בטוח אין בו, כנראה, כדי להתגבר על הנגעים העמוקים של המדיניות הערבית. מסתבר שאף ממשלת הוופד חוששת להתנגשות עם המלך וחצרו. חוסר-העותה מתבטא יפה בגישתה אל שלוש הבעיות הח-שובות העומדות היום לפני מדיניות מצרים החיצר-נית — בעית היחסים והחווה האנגלו-מצריים, בעית השלום עם ישראל, ובעית היחסים הבין-ערביים, שבלי הכרעה מציאותית בהן אין מצרים יכולה לזכות ליציבות מדינית.

דאגה חמורה ביותר מעורר המצב הפנימי בסו-

(* ראה בענין זה G. F. Elliot: Hate Hope and High Explosives, 1948, p. 97/98.

(** שינויי הממשלה האחרונים בטהראן ועליהם של איש-הצבא רומארה לראשותה, שהידיעה עליהם הגיעה זה עתה, מאשרת את ההנחות הכלליות של המאמר. לפנינו מאמץ נוסף להתגבר על החולשה הכללית של המשטר ולזכות בתמיכה אמריקנית תקיפה יותר (המ').

פרשת השלום הנפרד עם ישראל היה בידם לרכו את כל מדינות הליגה סביבם, הרי בענין הסיפוח לא זו בלבד שאין יסוד משפטי מספיק להוצאת עבדי מן הליגה; יתירה מזו, בענין זה לא הצליחו המצרים לרכו סביבם את כל מדינות ערב. נתברר להם, איפוא, במשך מושבה האחרון של מועצת הליגה, ביוני, שההצעה להוציא את עבר-הירדן מן הליגה, שהגישוה בפני יזות וסירבו לזו מננה על אף כל מאמצי התיווך של ראשי עיראק והלבנון אין לה כל סיכוי להתקבל. הם נאלצו, איפוא, לוותר עליה במושב הזוהר. זהו הוכן ה"פשרה" שהושגה, כביכול, במושב הליגה האחרון. לגופו של ענין הסיפוח לא הושגה פשרה, מאחר שנוסחאות התיווך של העיראקים והלבנונים סבבו כולם על ציר אחד — שאין הסיפוח "סופי", אלא רק עד "הפתרון הסופי של בעית ארץ-ישראל" — ונדחו על ידי שני הצדדים, על ידי עבדאללה והמצרים כאחד.

הכניעה המצרית הצילה את קיומה הרשמי של הליגה ביוני, כשם שכניעתו של עבדאללה הצילתהו באפריל. ברם, הכל יודעים עכשיו שליגה מעין זו אין בה עוד משום הרגעה ותוספת יציבות למזרח התיכון.

זאת — אלא אם כן החליט שהגיעה השעה לפרוש מן הליגה לחלוטין. "אמנת הבטחון הקיבוצי" נחתמה לפי שעה רק בידי חמש מדינות ערביות; לפי ידיעות של עתונאים רמו עבדאללה שהוא נמנע מלהתום עליה מתוך שיקולים עקרוניים ושלא יחתום עליה גם להבא — אם כי הודעה עבר-ירדנית רשמית על כך לא נתפרסמה. מצד עיראק לא היתה כל הודעה, והמשקיף הפשי להסיק את מסקנותיו, אם יש מקום לקוות להצטרפותה של עיראק לברית הבטחון — אף אם נניח שבחתמת חוזה חדש בין מדינות ערב כשלעצמה היתה משום חשיבות מעשית, דבר שהוא פתוח לספק — אין בה טעם רב אם אין היא מקפחת את כל מדינות ערב.

הענין השלישי, הוא סיפוחה של ארץ-ישראל הערבית אל הממלכה ההאשמית, לא נתיישב כל עיקר, אך לפי שעה הביא למצרים מפלה חמורה. שנוכחו המצרים לדעת שלא יוכלו לעשות את בעית השלום הנפרד עם ישראל לענין הראשי במלחמתם עם עבדאללה (שכן עבדאללה סיכל מוזמתם להוציא מן הליגה על ידי כניעתו הטכסיתית), החליטו, באין ברירה, להיפוך את הסיפוח לענין הראשי ולהוציא את יריבם מן הליגה בגללו. אולם כאן טעו בחשבונם: בעוד שבי

מפסרים

שנו רבותינו: אוצרי פירות ומלוי ריבית ומקטיני איפה ומפקיעי שערים — עליהם הכתוב אומר: "לאמור: מתי יעבור החודש ונשבירה שבר, והשבת — ונפתחה-בר, להקטין איפה ולהגדיל שקל ולעוות מאוני מרמה"; מה כתוב אחריו — "נשבוע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל-מעשיהם.

בבא בתרא, צ'